

▲ Jezero ve východní části území, stav v červnu 2010.
Obě fotografie Přemysl Tájek.

▲ Korálce trojklanná
na Stannumu.

Divočina za humny IV – Stannum

Alexandra Masopustová, Krásno

V dalším článku seriálu „Divočina za humny“ se vypravíme na lokalitu Stannum, které se sice říká pískovna, ale jedná se ve skutečnosti o odkaliště a výsypky zdejších rudných dolů. V areálu dolu Stannum byly deponovány hromady písků a kalů, které vznikly při zpracování především cínových a wolframových rud. Dnes je plocha odkaliště tvořena převážně rozvolněnou i zapojenou vegetací náletových dřevin, sníženinami s četnými tůňkami a občasnými loužemi, “jezerem” bez hráze a bez povrchového odtoku (o velikosti asi 140 × 80 m), jedním rybníkem s hrází a několika bezlesými písčitými enklávami. Reliéf stanoviště je z členitý, ploché části terénu oddělují příkré valy či svahy nebo příkopy.

Pískovnu (nebo tedy spíše správně odkaliště) Stannum mám opravdu za humny a poprvé jsem na ní zavítala zhruba někdy na prvním stupni základní školy, kdy jsme s kroužkem ochranářů vyrazili pozorovat obojživelníky a hnízdící břehule říční. A že jich zde byla spousta! V té době se jednalo o jedno z nejvýznamnějších hnízdišť břehulí. Dnes už zde však najdeme jen opuštěné nory ve svazích oranžového písku. Břehule z oblasti zmizely pravděpodobně po roce 1991, kdy důl

Stannum ukončil svou činnost – břehule totiž pro své hnízdění vyhledávají jen „čerstvé“ obnažené písčité stěny. Odkaliště a výsypky mají poměrně velkou rozlohu a postupně byly rekultivovány. Směrem ke Kounici byly vysázeny převážně borové porosty, hojně docházelo k uchycování břízy, osiky a jívky.

Dále jsem se s lokalitou setkávala pravidelně při svých cestách za koňmi na Ležnici. Pískovna byla zajímavým terénem jak pro jízdu na kolech, tak pro jízdu na koních a lákavé byly i rybníky s průzračnou vodou. Později jsem odkaliště navštívila už v rámci mého botanického mapování biotopů soustavy Natura 2000. Výskyt přírodních biotopů byl slabý, jelikož se jednalo o mladé rekultivační výsadby a náletové porosty. Přesto jsem učinila jeden významný objev, kterým byl ojedinělý výskyt plavuníku (*Diphasiastrum* sp.) v oblasti výsypek bývalého dolu Svatopluk, jenž jsem však v té době neuměla blíže určit a následně již nebyl nalezen. Nelze však vyloučit, že se tato nenápadná rostlinka na odkališti a v jeho okolí dnes nevyskytuje. Jinak však pro mě (a asi

ani pro ostatní botaniky) nebyla oblast odkaliště příliš zajímavá.

To se však změnilo v roce 2009, kdy mě u domu zastavila všímavá paní Pizurová, že by chtěla znát jméno jedné zajímavé rostlinky, kterou našla na odkališti. Její (sice neodborný) popis mě zaujal a okamžitě jsme vyrazily na lokalitu. Můj předpoklad se vyplnil. Byla to opravdu nenápadná orchidejka korálice trojklanná (*Corallorhiza trifida*). Co by mě však ani ve snu nenapadlo bylo, že se s touto rostlinkou setkám zrovna na takovém stanovišti a v takovém množství. Nejprve jsme potkávaly pár kusů na okrajích cest pod mladými břízkami. Pak mě ale paní Pizurová zavedla do již odrostlého březového háje, a tam bylo rostlinek nepočítaně. Úžasná podivná. A zrovna byly v plném květu. Literatura uvádí, že se rostliny vyskytují ve stinných, humózních lesích nižších i vysokých horských poloh a také na lesních prameništích. Ale o pískovnách ani slovo... Z okolí Krásna korálice znám již od roku 1999, kdy jsme s kamarády objevili několik exemplářů podél Dlouhé stoky. Ze Slavkovského lesa je známo celkem pět lokalit s výskytem korálice (Tájek 2011). Lokalita Stannum je však nejbohatší a troufla bych si říci, že v roce 2009 se jednalo o nejbohatší lokalitu v celé ČR – v roce 2009 byl počet kvetoucích rostlin na Stannumu téměř přesně roven jedné tisícovce (Tájek 2011). Pro úplnost je nutno ještě dodat, že korálice patří mezi silně ohrožené druhy, a to jak podle zákona, tak podle Červeného seznamu.

Ze vzácnějších druhů rostlin byly na Stannumu nalezeny také prstnatec májový (*Dactylorhiza majalis*), hruštička menší (*Pyrola minor*), hruštička jednostranná (*Orthilia secunda*) a plavuň vidlačka (*Lycopodium clavatum*). Velmi zajímavý je pak nález hniláku smrkového (*Monotropa hypopitys*) a hniláku lysého (*Monotropa hypophegea*; Sádlo et Gremlica 2011), patřící mezi vzácnější nezelelé mykorrhizní rostliny. Významným nálezem pro Slavkovský les je i ohrožená plavuň pučivá (*Lycopodium annotinum*) – Stannum je jednou z pouhých dvou lokalit tohoto druhu ve Slavkovském lese. Další vzácnou plavuň na Stannumu je zákonem chráněný vranec jedlový (*Huperzia selago*), který jsem na Stannumu našla v roce 2002 na úpatí výsypky bývalého dolu Svatopluk již téměř v Horním Slavkově, a který byl nalezen v roce

2010 i jižněji ve střední části odkaliště (Jelínek F. et Tájek P., nepubl. data).

Za zmínku stojí ještě několik běžnějších ale přesto důležitých druhů rostlin, neboť jde o druhy invazní. Jde o vlčí bob mnoholistý (*Lupinus polyphyllus*), křídlatku japonskou (*Reynoutria japonica*) a bolševník velkolepý (*Heracelum mantegazzianum*). Především vlčí bob mnoholistý (lidově též lupina) představuje v současnosti hlavní ohrožení vzácných druhů zdejší květeny a riziko nežádoucích změn na živinami chudých stanovištích.

Dle mého úsudku se jedná o botanicky velmi cennou lokalitu s dobrým potenciálem. A to i přes to, že intenzivně zarůstá náletem, je ohrožována rostlinnými invazemi a je hojně využívána k motokrosu. Všechny tyto negativní vlivy lze určitým způsobem omezit nebo usměrnit. Například vhodné prostorové a časové rozvržení ploch vhodných pro motokros může přispět k udržení některých vzácnějších stanovišť a vývojových stádií vegetace (podobný model již funguje např. na bývalém vojenském cvičišti v Drmoulu). Velkým otázníkem do budoucna však zůstává plánovaný záměr těžby písků na odkališti. Těžbou celého odkaliště by došlo ke zničení populací velkého množství vzácných druhů rostlin i živočichů. Přestože zde tyto organismy žijí na stanovištích, která vznikla zcela antropogenním způsobem, je počet těchto druhů a velikost jejich populací natolik významná, že zasluhuje naši ochranu. Navíc to, že jsou zdejší stanoviště stabilizovaná a nedochází zde k erozi ani úniku jedovatých látek z odkaliště do okolí je výsledkem velmi nákladných rekultivací v minulosti. Doufáme tedy, že se podaří uskutečnit připravovaný kompromis, při kterém by mělo dojít k odtěžení pouze severní části odkaliště a jižní část území s výskytem vzácných druhů rostlin by měla zůstat těžbou nedotčena.

Literatura:

- Sádlo J. et Gremlica T. (2011): Cévnaté rostliny (Tracheophyta). In: Gremlica T. [ed.]: VaV SP/2d1/141/07 „Rekultivace a management nepřírodních biotopů v České republice“. Závěrečná zpráva za celé období řešení projektu 2007–2011. Ms. 245 pp.
- <http://www.calla.cz/piskovny/soubory/zaverecna-zprava-2007-2011.pdf>
- Tájek P. (2011): *Corallorhiza trifida* Chátel. In: Hadinec J. et Lustyk P. [eds], *Additamenta ad floram Reipublicae Bohemicae*. IX. Zprávy Čes. Bot. Společ., 46: 80–81.